

Tilburg University

Hulp bij het vormen van lokale coalities en colleges

Winkelmolen, Dirk ; van Ostaijen, Julien

Published in:
Bestuurswetenschappen

DOI:
[10.5553/Bw/016571942020074001004](https://doi.org/10.5553/Bw/016571942020074001004)

Publication date:
2020

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
Winkelmolen, D., & van Ostaijen, J. (2020). Hulp bij het vormen van lokale coalities en colleges: De lokale externe (in)formateur in Nederland. *Bestuurswetenschappen*, 74(1), 38-56.
<https://doi.org/10.5553/Bw/016571942020074001004>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Hulp bij het vormen van lokale coalities en colleges

De lokale externe (in)formateur in Nederland*

Dirk Winkelmolen & Julien van Ostaaijen

In veel gemeenten wordt na de gemeenteraadsverkiezingen een 'lokale externe (in)formateur' ingezet. Lokale (in)formateurs begeleiden het proces van coalitievorming. Ze onderzoeken welke politieke partijen/fracties met elkaar willen samenwerken en proberen ze nader tot elkaar te brengen. Ook in de collegevorming kunnen zij een rol spelen, zoals in het selecteren van wethouderskandidaten en het toedelen van portefeuilles. Externe (in)formateurs komen 'van buiten'. Ze hebben op het moment van (in)formateurschap geen officiële politieke of ambtelijke functie in de gemeente waar zij hun werk doen. In 2014 heeft 40% van de gemeenten van een dergelijke externe (in)formateur gebruikgemaakt. Over het werk van deze lokale externe informateurs, hun achtergrond en resultaten weten we echter nog vrij weinig. Op basis van een literatuurstudie, interviews met betrokkenen en een enquête onder 115 lokale externe (in)formateurs proberen we in die leemte te voorzien. Daarnaast beschouwen we de meerwaarde van lokale externe (in)formateurs voor de lokale democratie. Hun werk kan een bijdrage leveren aan een stabiel en goed functionerend college. Desalniettemin kennen lokale externe (in)formateurs een eenzijdig sociaal-demografisch profiel en de van hen gewenste partijpolitieke ervaring en betrokkenheid bij de gemeente kan op gespannen voet staan met de eveneens gewenste onafhankelijkheid en objectiviteit.

Drie punten van relevantie voor practitioners: het artikel geeft aan (a) waarom je als gemeente zou kiezen voor het inzetten van een lokale externe (in)formateur, (b) wat de achtergronden zijn van een lokale externe (in)formateur en (c) wat de resultaten zijn van een lokale externe (in)formateur.

1 Inleiding

Hans Wiegel in Den Haag, Alexander Rinnooy Kan in Gouda, Onno Hoes in Eindhoven. Het zijn na de gemeenteraadsverkiezingen van 2018 enkele van de meest bekende 'externe lokale (in)formateurs'. Informateurs begeleiden het proces van coalitievorming: ze onderzoeken welke politieke partijen/fracties met elkaar willen samenwerken en proberen ze nader tot elkaar te brengen. De formateur gaat vervolgens aan de slag met een verdere uitwerking daarvan, zoals het

* Het artikel is gebaseerd op een paper dat de auteurs in 2018 hebben gepresenteerd op het NIG-congres, dat weer gebaseerd is op de Tilburgse masterscriptie Bestuurskunde van Dirk Winkelmolen (2017).

selecteren van wethouderskandidaten en het toedelen van portefeuilles. In de praktijk is het onderscheid tussen een informateur en formateur niet altijd even duidelijk. In dit artikel spreken we daarom van een '(in)formateur'. Waar mogelijk maken we onderscheid in (het werk van) een informateur en een formateur.

Na de gemeenteraadsverkiezing kan ervoor worden gekozen om een interne (in)formateur te benoemen, bijvoorbeeld de lijsttrekker van de grootste partij of een fractievoorzitter. In veel gemeenten wordt echter voor een *externe* (in)formateur gekozen (Wagenaar & Van Ostaaijen, 2018; Denters, 2015; Boogaard, 2015; Van Ostaaijen, 2014a; Denters, 2010). De definitie daarvan is dat hij op het moment van (in)formateurschap geen officiële politieke of ambtelijke functie heeft in de gemeente waar hij zijn werk doet. In 2014 heeft 40% van de gemeenten van een externe (in)formateur gebruikgemaakt. Ook in 2018 lijkt een aanzienlijk aantal gemeenten voor een externe (in)formateur te kiezen. Toch weten we vrij weinig van de lokale externe (in)formateur en diens relatie tot het proces van coalitie- en collegevorming (Denters, 2010; VNG Magazine, 2014; Boogaard, 2015). Tijdens de vorming van de coalitie en het college wordt bepaald welke partijen/fracties het voor het zeggen hebben en wat de komende vier jaar in grote lijnen de beleidsagenda zal zijn. In de collegevorming gaat het zelfs specifiek over welke personen de beleidsportefeuilles zullen beheren. Dat veel gemeenten ervoor kiezen dat proces door een externe te begeleiden, roept verschillende vragen op. Als eerste de vraag wat nu de precieze rol van deze externe (in)formateur in dit proces is, maar ook of en waarom dat leidt tot een bijdrage aan de lokale democratie. Dat leidt tot de volgende centrale vragen in dit onderzoek: *Wie is de lokale externe (in)formateur, welke rol speelt de lokale externe (in)formateur bij de totstandkoming van een coalitie en college, en in hoeverre draagt dit bij aan de lokale democratie?*

Om hierop antwoord te kunnen geven, gaan we op zoek naar enkele fundamentele gegevens over de lokale externe (in)formateur, zoals de cijfers over de aantallen en de persoonlijke kenmerken van deze individuen. Ook willen we graag weten wat zijn of haar werkzaamheden zijn; wat doet een lokale externe (in)formateur concreet? We halen deze informatie uit de resultaten van een enquête die door 115 externe (in)formateurs is ingevuld en uit enkele verdiepende gesprekken met betrokkenen bij het proces van coalitie- en collegevorming. Op basis van al deze informatie beantwoorden we ook de laatste onderzoeksvraag, namelijk wat de bijdrage van (het werk van) lokale externe (in)formateurs aan de lokale democratie is.

Leeswijzer

We starten dit artikel met een beschrijving van het proces van de lokale coalitie- en collegevorming en de rol van de lokale externe (in)formateur daarin. Daarna presenteren we de informatie uit de interviews en de enquête over de achtergronden en werkzaamheden van de lokale externe (in)formateur. We gaan achtereenvolgens in op de lokale zoektocht naar externe (in)formateurs, hun profiel, hun politieke en ambtelijke ervaring en maatschappelijke activiteiten, de opdracht die

aan hen wordt meegegeven, de werkzaamheden, de werkwijze, de omvang van hun werk, de financiële vergoeding en de resultaten. In de laatste paragraaf beantwoorden we de centrale vragen van dit onderzoek.

2 Over de lokale externe (in)formateur in de lokale coalitie- en collegevorming

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van het literatuuronderzoek naar de lokale coalitie- en collegevorming (2.1) en de lokale externe (in)formateur (2.2).

2.1 *De lokale coalitie- en collegevorming*

Na de verkiezingen start in veel representatieve democratieën, zoals Nederland, het proces dat dient te leiden tot de vorming van een nieuw uitvoerend bestuur dat kan steunen op een meerderheid in de volksvertegenwoordiging. Omdat het zelden voorkomt dat één partij meer dan de helft van het aantal beschikbare zetels bezit, dienen partijen met elkaar te onderhandelen om tot een coalitie te komen (Bäck, 2008; Bäck & Dumont, 2008; Ansolabehere e.a., 2005; Diermeier & Merlo, 2004; Müller & Strøm, 2000). Op lokaal niveau betekent dit dat de fracties in de gemeenteraad na de verkiezingen werken aan een coalitie die doorgaans steunt op een meerderheid in de gemeenteraad. De gemeenteraad (de facto de coalitie) stelt vervolgens de wethouders aan. Samen met de (formeel) door de Kroon benoemde burgemeester vormen de wethouders het college van burgemeester en wethouders. Binnen dat proces kan onderscheid worden gemaakt in een informatie- en formatiefase. Gedurende de informatiefase polst een informateur de partijen en wordt bekeken welke mogelijkheden er bestaan voor een nieuwe coalitie van partijen/fracties (Denters, 2015; Schaap, 2015). In de formatiefase wordt vervolgens dieper ingegaan op de inhoudelijke aspecten. Er wordt een programma opgesteld, men bepaalt hoeveel wethouders elke partij levert en er worden afspraken gemaakt over de portefeuilleverdeling (Denters, 2015; Schaap, 2015).

Het proces van coalitie- en collegevorming wordt vrijwel geheel overgelaten aan de decentrale autonomie (Binnenlands Bestuur, 2013). De wetgever is nauwelijks sturend en regelgeving hieromtrent is erg beperkt. De wijze waarop heden ten dage coalities en colleges worden gevormd, wijkt desalniettemin sterk af van de wijze waarop dat in de vorige eeuw gebeurde. Zakelijkheid en evenredigheid stonden tot ver in de jaren zestig van de vorige eeuw centraal (Schaap, 2015: 66). In lijn met het monisme werden afspiegelingscolleges gevormd, waarbij wethouders-zetels naar rato over de partijen verdeeld werden (Schaap, 2015: 66; Boogaard, 2015: 332; Tops, 1990). Politieke overeenstemming speelde hierbij geen rol. Het college diende, geheel in lijn met de door Lijphart beschreven pacificatiepolitiek, een goede afspiegeling te zijn van de verhoudingen in de raad (Schaap, 2015: 66). Eind jaren zestig, begin jaren zeventig zorgden onder meer nieuwe taken van gemeenten, maar ook nieuwe opvattingen over democratie ervoor dat de (lokale) democratie meer gediend zou zijn met het benadrukken van verschillen tussen

politieke partijen (Klijnsma, 2002; Schaap, 2015; Boogaard, 2015). In 2014 zijn er, net als in 2010, voornamelijk meerderheidscolleges gevormd (Van Ostaaijen, 2014a: 38-41; Rosema & Boedeltje, 2011: 53). Desalniettemin lijken steeds meer gemeenten – wellicht geïnspireerd door de vroegere afspiegelingscolleges – te kiezen voor een breed ‘raadsprogramma’ (Raad voor het openbaar bestuur, 2018). Deze ontwikkeling maakt duidelijk dat er veel manieren en daarmee keuzes zijn hoe een coalitie en college te vormen. Inzicht in hoe en door wie die keuzes tot stand komen, helpt om het proces van coalitie- en collegevorming te doorgronden. De rol van personen is daarin sowieso nog onderbelicht (Van Ostaaijen, 2014a).

2.2 De lokale externe (in)formateur

In deze paragraaf bespreken we de resultaten van het literatuuronderzoek over de lokale externe (in)formateur. Dat gaat respectievelijk over definities, aanstelling, relatie met bepaalde typen gemeenten en functies. Binnen het proces van coalitie- en collegevorming kan onderscheid worden gemaakt tussen een informatie- en formatiefase en daarmee ook tussen een informateur en een formateur (Denters, 2015). De informateur is actief gedurende de informatiefase. Deze fase is het beginpunt van de coalitie- en collegeonderhandelingen. De informateur onderzoekt voornamelijk wie met wie wil samenwerken en wat belangrijke discussie-onderwerpen zijn tijdens de onderhandelingen. De informateur probeert partijen nader tot elkaar te brengen en signaleert overeenkomsten en tegenstellingen bij partijen. De informateur besluit zijn werkzaamheden doorgaans met een advies over de meest kansrijke coalitie. De formateur gaat vervolgens aan de slag met een verdere uitwerking daarvan, het selecteren van wethouderskandidaten en het toedelen van portefeuilles. In de praktijk is het onderscheid echter niet altijd even duidelijk. Daarom is het beter van een (in)formateur te spreken, zoals onder meer Korsten (2018a en 2018b) en Boogaard (2015) doen. In dit onderzoek verstaan we daaronder het volgende: ‘De lokale (in)formateur begeleidt het proces dat dient te leiden tot de totstandkoming van een nieuw college. De lokale (in)formateur onderzoekt hierbij wat partijen willen, hoe ze dit willen bereiken en met wie ze dit willen bereiken.’ Waar mogelijk en relevant specificeren we de resultaten voor de informateur en de formateur. Dit onderzoek richt zich vervolgens op de externe lokale (in)formateur. Met extern wordt iemand bedoeld die geen officiële politieke of ambtelijke functie heeft binnen de betreffende gemeente op het moment van (in)formateurschap.

• Het aanstellen van een (in)formateur

Uit eerder onderzoek van Boogaard blijkt dat in 2014 in ongeveer 40% van de gemeenten na de verkiezingen in 2014 een extern persoon is benoemd als (in)formateur.¹ Voor andere jaren zijn er enkele minder betrouwbare bronnen of grove schattingen voorhanden, waarbij niet altijd duidelijk onderscheid wordt

1 In 60% van alle gemeenten is dus geen gebruik gemaakt van een externe (in)formateur, maar dat wil geenszins zeggen dat er geen gebruik is gemaakt van een (in)formateur. Er kan een interne (in)formateur benoemd zijn (Boogaard, 2015).

gemaakt tussen interne en externe (in)formateur. Sommige genoemde getallen zijn desalniettemin vergelijkbaar. Zo geeft NRC Handelsblad eind maart 2018 aan dat in een derde van de gemeenten een verkenner of informateur aan de slag is gegaan (NRC Handelsblad, 2018). En ook in 2002 wordt gesproken van een informateur in een derde van de gemeenten (Trouw, 2010).² Er zijn enkele redenen voor het aanstellen van een informateur. Korsten (1998) onderscheidt een verkiezingsuitslag waarbij de omvang van partijen dicht tegen elkaar aan ligt, verstoorde politieke verhoudingen in de raad tussen fracties en/of personen, het voorzien van moeizame coalitievorming vanwege inhoudelijke verschillen van optiek of toekomstbeeld tussen partijen en de wenselijkheid van een ordentelijk procesverloop.

- *Kenmerken van gemeenten*

Het aanstellen van een lokale (externe) (in)formateur wordt tegenwoordig ook wel verklaard door het toenemende aantal partijen in de gemeenteraad, wat coalitievorming zou bemoeilijken (Schaap, 2015: 64). In 1998 bestond een gemeenteraad gemiddeld uit 5,9 partijen, in 2014 waren dat er zeven (Binnenlands Bestuur, 2014). Veel gemeenten hebben in 2014 dan ook een coalitie met vier of meer partijen. Uit onderzoek blijkt echter dat een grotere diversiteit van partijen in 2018 niet leidde tot een tragere coalitievorming (Binnenlands Bestuur, 2019). Voor 2014 hebben we gekeken of de gemeenteraden in de gemeenten waar een lokale externe (in)formateur is ingeschakeld, uit veel partijen bestaan. De gemeenteraden die in 2014 met een lokale externe (in)formateur hebben gewerkt, kenden na de verkiezingen van 2014 een gemiddelde van 7,5 partijen. In 2010 was dat 7,2. De gemeenten die in 2014 gebruik hebben gemaakt van een lokale externe (in)formateur, doen dat dus in het algemeen na een (lichte) stijging van het aantal partijen in de raad (ten opzichte van vier jaar eerder). Bovendien is dat aantal hoger dan het landelijk gemiddelde van zeven partijen (Binnenlands Bestuur, 2014). Dat betekent dat een lokale externe (in)formateur gemiddeld genomen wordt ingezet in gemeenten die iets meer partijen kennen dan gemiddeld. Het gevolg van een lokale externe (in)formateur hoeft overigens niet te zijn dat het proces van coalitievorming korter wordt. Het inzetten van ‘informateurs, verkenner, gespreksleiders, bemiddelaars en procesbegeleiders’ kan het proces ook juist langer maken. Het is althans een verklaring die wordt gegeven voor de ogenschijnlijk langere collegeformaties in 2018 (ANP, 2018). Er is ook onderzoek verricht naar het verband tussen de gemeentegrootte en de inzet van een externe (in)formateur. Denters (2015) concludeert dat het percentage gemeenten met een ‘onafhankelijke informateur’ toeneemt naarmate de gemeente groter is: als men een informatiefase inlast, werkt 16% van gemeenten met minder dan 20.000 inwoners met een onafhankelijke informateur, in gemeenten tussen 20.000-50.000 inwoners is dat 23%, in gemeenten met 50.000-100.000 inwoners is dat 31% en in 100.000+ gemeenten 45%.

2 Het fenomeen gaat desalniettemin verder terug. Volgens Korsten (2018b: 22) werden ook in de jaren negentig van de vorige eeuw externe informateurs gebruikt.

- *Functies van de (in)formateur*

De functies die een (in)formateur gedurende het proces van collegevorming kan vervullen, zijn een *voorzittersfunctie*, het organiseren en voorbereiden van vergaderingen, een *bindingsfunctie*, het bevorderen van inhoudelijke toenadering tussen partijen door het werken aan en discussiëren over het programma, een *neutraliseringsfunctie*, de (in)formateur is neutraal en dus niet belast met negatieve beeldvorming die de voortgang van besprekingen kan belemmeren, een *disciplineringsfunctie*, bijdragen aan het ordelijk verloop van besprekingen, een *externaliseringsfunctie*, samen met de gemeentesecretaris de betrekkingen met de ambtelijke organisatie onderhouden en een *sturingsfunctie*, kleur bekennen en invloed uitoefenen op de personele samenstelling van het college (Korsten, 1998).

3 Onderzoeksaanpak

Dit onderzoek heeft een exploratief karakter met als doel informatie te vergaren over de achtergronden en werkzaamheden van de lokale externe (in)formateur. Op basis daarvan hopen we niet alleen zijn functioneren beter in kaart te brengen, maar ook in hoeverre hij een bijdrage levert aan de lokale democratie. Als eerste is daarvoor wetenschappelijk literatuuronderzoek verricht. Alle gebruikte en geraadpleegde bronnen zijn opgenomen in de literatuurlijst. Daarnaast is een vragenlijst gestuurd naar 168 van de in totaal 175 lokale externe (in)formateurs van wie we de digitale contactgegevens hebben kunnen achterhalen.³ In de vragenlijst zijn enerzijds vragen gesteld over sociaal-demografische gegevens, zoals geslacht, geboortejaar, opleiding, beroep en nevenfuncties. Anderzijds is er specifiek naar de aanstelling en invulling van het (in)formateurschap gevraagd, zoals de uitgevoerde taken, de betrokkenheid bij de desbetreffende gemeente, het aantal bestede uren en de ontvangen vergoeding. De vragenlijst is te vinden in de bijlage. Tussen 10 september 2016 en 1 oktober 2016 hebben 115 personen de vragenlijst (volledig) ingevuld, een respons van 68%. Er is geen systematisch patroon te herkennen van de personen die niet hebben meegewerkt aan dit onderzoek.

Om meer verdiepende informatie over het werk van de lokale externe (in)formateur te krijgen, alsmede informatie die de lokale externe (in)formateurs zelf niet of nauwelijks bezitten, zoals de aanleiding voor hun aanstelling, zijn aanvullende interviews afgenomen. Er zijn acht semigestructureerde interviews afgenomen met sleutelfiguren die een rol hebben gespeeld bij de aanstelling van de externe (in)formateur en/of betrokken zijn geweest bij het collegevormingsproces in de betreffende gemeente: vier fractievoorzitters van de grootste partij, twee fractievoorzitters van een andere partij, een raadsgriffier en een burgemeester. Zij zijn allen afkomstig uit verschillende gemeenten. Bij de selectie van de respondenten

3 We danken Geerten Boogaard, die ons de lijst met de namen van de 175 externe (in)formateurs die in 2014 (binnen 149 Nederlandse gemeenten) actief zijn geweest, ter beschikking heeft gesteld. Het betreft hier (openbare) informatie, gebruikt voor zijn onderzoek naar collegevorming (Boogaard, 2015).

is rekening gehouden met hun rol gedurende de aanstellingsprocedure, grootte van de gemeente en geografische spreiding. De interviews zijn afgenomen in de periode tussen 16 november 2016 en 9 december 2016. In de interviews is met name ingegaan op de motieven van betrokkenen voor het aanstellen van een externe (in)formateur en waarom een bepaald persoon geschikt werd geacht.

4 Onderzoekresultaten

In deze paragraaf wordt verslag gedaan van de resultaten van de enquête onder 115 lokale externe (in)formateurs en de acht interviews met betrokkenen bij de aanstelling of het werk van de lokale externe (in)formateur. Van de 115 respondenten bleek dat 42% zowel informateur als formateur is geweest, 45% enkel informateur en 13% enkel formateur. Achtereenvolgens bespreken we de zoektocht naar een lokale externe (in)formateur (4.1), enkele persoonlijke kenmerken (4.2), politieke en ambtelijke ervaring en maatschappelijke activiteiten (4.3), de opdracht die wordt meegegeven (4.4), de werkzaamheden (4.5), de werkwijze (4.6), de omvang van het werk (4.7), de financiële vergoeding (4.8) en de resultaten (4.9).

4.1 De besloten zoektocht naar een lokale externe (in)formateur

De betrokkenen bij de collegevorming geven in de interviews meerdere en verschillende redenen voor het aanstellen van een externe (in)formateur. Dat houdt verband met de lokale context. Het kan zijn dat partijen na de verkiezingen dicht bij elkaar liggen qua aantal raadszetels, dat persoonlijke verhoudingen ertoe leiden een externe (in)formateur aan te stellen of dat er een impasse is in het proces tot dan toe. Het komt echter ook voor dat partijen voor de verkiezingen al besloten hebben om ongeacht de verkiezingsuitslag een extern persoon te benaderen, bijvoorbeeld omdat dat bij de vorige verkiezingen goed is bevallen. Het moment dat een (in)formateur wordt benaderd, kan dus per gemeente verschillen. Het aanstellen van een lokale externe (in)formateur speelt zich bovendien niet in het openbaar af. Verkiezingen of sollicitatieprocedures spelen geen rol hierbij. Voor het (in)formateurschap word je *gevraagd* (net als doorgaans bij het wethouderschap: Van Ostaaijen, 2014b). Een (in)formateur kan kort na de verkiezingen worden gevraagd maar het komt ook voor dat (in)formateurs pas worden gevraagd als er al onderhandelingen hebben plaatsgevonden. Het is vooral de fractievoorzitter van de grootste partij die de vraag stelt. Uit de enquête blijkt dat 77% van de ondervraagde (in)formateurs direct (70%) of indirect (7%) door de fractievoorzitter van de grootste partij is gevraagd. De fractievoorzitter van de grootste partij overlegt in het merendeel van de onderzochte gevallen binnen de eigen fractie, en eventueel met de burgemeester.

Overleg met fractievoorzitters van andere partijen vindt meestal niet plaats. Uit de interviews komt verder naar voren dat betrokkenen bij de zoektocht naar een geschikte externe (in)formateur veel waarde hechten aan ervaring met het politieke handwerk, bijvoorbeeld als voormalig wethouder of raadslid. Fractievoorzit-

ters gaan op zoek naar een onafhankelijk persoon met ervaring/betrokkenheid en die bekend is met de (lokale) politieke context. Het (in)formateurschap wordt gezien als een verbindende rol waarin partijen en personen bij elkaar worden gebracht. Een (in)formateur dient daarom een onderzoekend type te zijn die goed is in het doorgronden van antwoorden, in staat is de juiste vragen te stellen, analytisch sterk is en empathisch vermogen heeft. Gevoel voor timing en daadkrachtig handelen zijn eveneens belangrijke eigenschappen waar betrokkenen naar kijken bij het benaderen van een persoon voor het (in)formateurschap. Om tot een duurzaam en breed gedragen resultaat te komen is het van belang dat de externe (in)formateur een vertrouwelijke gespreks sfeer creëert en objectiviteit uitstraalt richting de gesprekspartners.

4.2 De lokale externe (in)formateur is hoogopgeleid, op leeftijd en man

Van de in totaal 175 actieve (in)formateurs is 155 man (89%) (Boogaard, 2015). Het gemiddelde geboortjaar van onze respondenten is 1955. Daarmee ligt de gemiddelde leeftijd op 58/59 jaar. De jongste (in)formateur is geboren in 1980, de oudste in 1935. Ongeveer een derde is 50 tot 60 jaar. Eveneens een derde is 60 tot 70 jaar. Slechts 6% is jonger dan 40 jaar, 17% is tussen de 70 en 79 jaar. De externe (in)formateurs kunnen daarnaast als 'hoogopgeleid' worden gekwalificeerd: 66% heeft een master of doctoraal aan de universiteit afgerond, 32% heeft een diploma behaald in het hoger beroepsonderwijs. Slechts drie (in)formateurs hebben geen opleiding afgerond aan een hogeschool of universiteit. Hiermee hebben lokale externe (in)formateurs eenzelfde profiel als raadsleden, wethouders en burgemeesters.⁴ Dat kan ook dezelfde redenen hebben. Leeftijd kan bijvoorbeeld iets over de gevraagde en gewenste ervaring zeggen. Aan de andere kant leidt het tot de vraag of het lokale externe (in)formateurschap daarmee wel voor iedereen in gelijke mate openstaat.

4.3 Professionele en maatschappelijke ervaring van de (in)formateurs

In de enquête zijn vragen gesteld over de professionele en maatschappelijke achtergrond van de (in)formateurs (tabel 1). Daaruit blijkt dat 23% op het moment van (in)formateurschap gepensioneerd was. Veel van de overige (in)formateurs werken in de (semi-)publieke sector, zie tabel 1: 16% als burgemeester, 7% als wethouder en 5% als Tweede Kamerlid. Ook was 16% werkzaam in de adviesbranche en 6% als zelfstandige/zzp'er. Enkele meer uitzonderlijke publieke functies die ook als (in)formateur optraden, waren een commissaris van de Koning, twee dijkgraven en een Eerste Kamerlid. Buiten de publieke sector viel nog op dat er één dierenarts en één farmaceut als (in)formateur werkzaam waren.

Naast de huidige functie/baan vroegen we de (in)formateurs welke functies ze vóór 2014 binnen de publieke sector vervulden. Veel (in)formateurs bleken in het

4 Van gemeenteraadsleden is driekwart man en heeft twee derde hoger onderwijs afgerond. De gemiddelde leeftijd is bijna 53 jaar. De gemiddelde leeftijd van een wethouder is bijna 55 jaar, ruim driekwart is man en ruim driekwart heeft hoger onderwijs afgerond. De gemiddelde leeftijd van een burgemeester is bijna 58 jaar, ruim driekwart is man en bijna 90% heeft hoger onderwijs afgerond (Van Ostaaijen, 2018: 58).

Tabel 1 *De baan van de lokale externe (in)formateur tijdens het (in)formateurschap (N = 115)*

Baan	Percentage
Gepensioneerd	23
Burgemeester	16
Adviesbranche	16
Wethouder	7
Zelfstandig/zzp'er	6
Lid Tweede Kamer	5
Docent/hoogleraar	4
Anders	23

verleden werkzaam geweest bij een gemeente: 60% heeft raadservaring, 40% is actief geweest als wethouder en 30% heeft ooit het burgemeestersambt vervuld. Daarnaast is 21% van de (in)formateurs gemeenteambtenaar geweest, 31% commissielid, 7% gemeentesecretaris en 4% raadsgriffier. De (in)formateurs zijn minder actief geweest binnen provincies. Toch is 13% ooit lid geweest van de Provinciale Staten, 8% is gedeputeerde geweest, 7% provincieambtenaar en twee personen hebben ervaring als statengriffier. Naast de twee dijkgraven is er onder de (in)formateurs ook iemand die lid is geweest van het dagelijks bestuur van een waterschap en zes van het algemeen bestuur. Daarnaast is er ook landelijke ervaring: 9,5% van de (in)formateurs was Tweede Kamerlid, 3% Eerste Kamerlid en 15% heeft als ambtenaar op een ministerie gewerkt. Het lijkt er dus niet alleen op dat lokale externe (in)formateurs eenzelfde profiel hebben als lokale politici, in veel gevallen zijn het ook zelf lokale politici (geweest).

Vervolgens is gevraagd naar eventuele nevenfuncties. Een kleine 90% van de (in)formateurs bekleedde een of meerdere nevenfuncties op het moment van (in)formateurschap. In totaal vervulden de 115 respondenten 367 nevenfuncties. Een (in)formateur heeft gemiddeld drie nevenfuncties, maar er zijn uitschieters. Zo hadden drie (in)formateurs op het moment van (in)formateurschap tien of meer nevenfuncties. Eén (in)formateur had zelfs zeventien nevenfuncties. De meest voorkomende nevenfunctie is die van voorzitter van een vereniging, stichting, comité en/of raad (57%). Tevens bleken veel (in)formateurs in 2014 bestuurslid te zijn van een vereniging of stichting (48%). Verschillende (in)formateurs waren gedurende het (in)formateurschap lid van een Comité van Aanbeveling (18%), Raad van Advies (23%), Raad van Commissarissen (23%) en/of Raad van Toezicht (33%).

Ten tijde van het (in)formateurschap was 89% van de ondervraagde (in)formateurs lid van een politieke partij. Daarmee vertonen de lokale externe (in)formateurs wederom grote verwantschap met lokale politici, maar niet met de gemiddelde Nederlander. In Nederland is namelijk iets meer dan 2% lid van een (lande-

lijke) politieke partij (Van Ostaaijen, 2018). Het CDA is onder de lokale externe (in)formateurs met 22% het best vertegenwoordigd, gevolgd door de PvdA (16%), VVD (15%) en D66 (13%). Een op de tien (in)formateurs was lid van een lokale partij. Naast lidmaatschap heeft 42% van de (in)formateurs ook een bestuursfunctie binnen een partij vervuld. De externe (in)formateur bleek in 60% van de gevallen lid van dezelfde politieke partij als de persoon die hem/haar benaderde voor het (in)formateurschap.

Als laatste is gekeken naar de betrokkenheid van de externe (in)formateur bij de gemeente waar hij zijn taak vervult. Twee derde van hen bleek enige mate van betrokkenheid bij de gemeente te hebben. Zo blijkt dat 43% van de externe (in)formateurs geboren, opgegroeid, woonachtig en/of werkzaam is (geweest) in de gemeente waar hij of zij (in)formateur is geweest. Daarnaast is 23% actief in de regio, bijvoorbeeld als (voormalig) burgemeester of (voormalig) wethouder van een buurgemeente of gemeente in de regio. Ongeveer een derde van de (in)formateurs kende geen enkele betrokkenheid met de gemeente waar ze het (in)formateurschap hebben vervuld.⁵

4.4 De opdracht: verken en (onder)zoek een coalitie

We hebben de (in)formateurs gevraagd welke opdracht zij hebben meegekregen. Veelvoorkomende opdrachten zijn: ‘onderzoeken welke coalitie op het grootste draagvlak kan rekenen binnen de raad’, ‘welke coalitie doet recht aan de verkiezingsuitslag en kan rekenen op stabiele meerderheid in de raad’ en ‘stabiele coalitie onderzoeken die kan rekenen op een meerderheid en breed draagvlak in de raad en vergaren van voldoende steun voor het collegeprogramma’. Een kleine 10% kreeg een concretere opdracht. Hierbij moet worden gedacht aan een opdracht waarbij de (in)formateur een coalitie tussen bepaalde partijen diende te onderzoeken of op zoek diende te gaan naar een extra partner bij partijen die al op dezelfde golflengte zaten. In deze gevallen is ook sprake van opdrachten die inhielden mogelijke coalities te onderzoeken waarbij bepaalde partijen op voorhand werden uitgesloten van deelname. We kunnen de resultaten uitsplitsen voor personen die informateur, formateur of beide waren. Als we kijken naar de opdrachten van de informateur (50 personen), dan hadden deze voornamelijk betrekking op zaken als verkennen: welke coalitie heeft het grootste draagvlak, welke coalitie heeft een meerderheid in de raad, welke coalitie doet recht aan de verkiezingsuitslag, et cetera. Ook bij de formateurs (15 personen) zijn de opdrachten doorgaans algemeen geformuleerd. In vergelijking met de informateurs kregen ze wel wat vaker concretere opdrachten, zoals de opdracht om inhoudelijk te adviseren over het collegeprogramma. Wat verder opvalt, is dat vier (in)formateurs de opdracht hebben meegekregen om te adviseren over de persoonlijke bezetting/wethouderskandidaten, en negen (in)formateurs de opdracht hebben gekregen om te adviseren over de portefeuillevverdeling.

5 Volgens Boogaard was van de in 2014 aangestelde (in)formateurs iets minder dan de helft niet (meer) (politiek) betrokken bij de betreffende gemeente, maar waren zij dit in het verleden wel geweest. Hierbij moet worden gedacht aan een inwoner, burgemeester, wethouder of gemeentesecretaris (Boogaard, 2015: 335).

4.5 *Werkzaamheden: ondersteunen, verbinden en adviseren*

We hebben de lokale externe (in)formateurs verschillende werkzaamheden voorgesteld, gebaseerd op de door Korsten (1998) beschreven functies van een (in)formateur (zie tabel 2). Algemene werkzaamheden die vallen onder de door hem beschreven vergader-, disciplinerings- en bindingsfunctie komen veel voor. Minstens vier van de vijf (in)formateurs hebben vergaderingen georganiseerd, het ordelijk verloop van besprekingen geborgd en met betrokkenen gediscussieerd ter bevordering van de inhoudelijke toenadering tussen partijen. Een andere functie die door Korsten (1998) beschreven wordt, is de externaliseringsfunctie. Daaronder valt onder meer de burgemeester op de hoogte houden van de voortgang van de besprekingen en de betrekkingen met de ambtelijke organisatie onderhouden. De burgemeester op de hoogte houden van de voortgang van de besprekingen is door 75% van de (in)formateurs gedaan. Hierbij is een klein verschil tussen informateurs en formateurs. De betrekkingen met de ambtelijke organisatie onderhouden is door 62% van de (in)formateurs gedaan. Hier is het verschil tussen informateurs en formateurs echter groter. Contact houden met de ambtelijke organisatie lijkt een taak die vooral toebehoort aan formateurs (80%, ten opzichte van 46% bij de informateurs).

Voor wat betreft de sturingsfunctie blijkt dat vrijwel alle informateurs partijen hebben voorgedragen als coalitiepartner. Daarnaast hebben bijna vier op de tien (in)formateurs partijen uitgesloten als coalitiepartner en heeft 55% inhoudelijk advies gegeven over het collegeprogramma. Het inhoudelijk adviseren over de inhoud en samenstelling van portefeuilles is voornamelijk een taak van formateurs gebleken. Dit bevestigt dat het formateurschap meer betrekking heeft op de personele component van het collegevormingsproces. Het uitsluiten van personen voor het wethouderschap komt veel minder voor. Overige werkzaamheden die zijn genoemd, zijn onder meer het informeren van de pers en de gemeenteraad, het bevorderen van het onderlinge vertrouwen tussen partijen, het creëren van een goede sfeer en het bevorderen van persoonlijke verhoudingen. Daarnaast hebben veel (in)formateurs hun bevindingen en adviezen uitgewerkt in een (in)formatieverslag dat ze gepresenteerd hebben aan de gemeenteraad. Er zijn ook formateurs die hebben meegeholpen met het schrijven van het collegeprogramma.

4.6 *Werkwijze*

In de interviews hebben we betrokkenen gevraagd naar de werkwijze en werkzaamheden van de externe (in)formateurs. Hun antwoorden sluiten aan op de werkzaamheden die de (in)formateurs zelf aangeven. Globaal gezien hield dit in dat (in)formateurs, na het accepteren van de opdracht, gesprekken voeren met de fractievoorzitters. Hoe deze gesprekken vorm zijn gegeven, verschilt per gemeente. In de meeste gevallen heeft de (in)formateur, eventueel in het bijzijn van de raadsgriffier, individuele gesprekken gevoerd met de fractievoorzitters van alle partijen. De (in)formateur zoekt in gesprekken met betrokkenen naar overeenkomsten en verschillen tussen partijen. Daarnaast wordt onderzocht hoe/

Tabel 2 *Werkzaamheden van de lokale externe (in)formateurs*

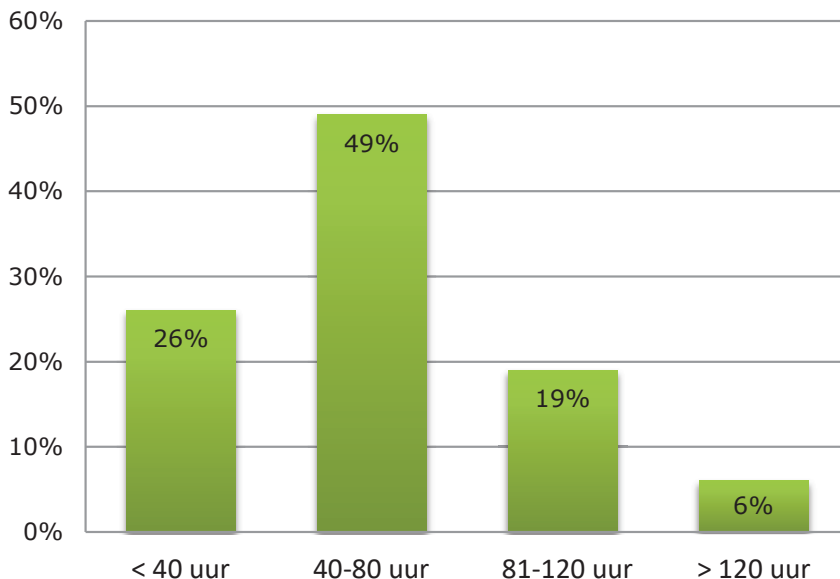
Werkzaamheden	Alle respondenten (n=115)	Informateur (n=52)	Formateur (n=15)	Informateur en formateur (n=48)
Discussiëren met betrokkenen ter bevordering van de inhoudelijke toenadering tussen partijen	89%	79%	100%	96%
Borgen van het ordelijke verloop van besprekingen	86%	75%	93%	96%
Partijen voordragen als coalitiepartner	79%	98%	27%	75%
Organiseren van vergaderingen	79%	73%	93%	81%
Voortgang van de besprekingen delen met de burgemeester	75%	67%	80%	81%
Betrekkingen met de ambtelijke organisatie onderhouden	62%	46%	80%	73%
Inhoudelijk advies geven m.b.t. het collegeprogramma	55%	46%	67%	60%
Advies geven over de inhoud en samenstelling van portefeuilles	42%	14%	67%	65%
Partijen uitsluiten als coalitiepartner	38%	35%	20%	48%
Personen voordragen als wethouder	13%	6%	33%	15%
Personen uitsluiten voor het wethouderschap	6%	4%	13%	6%

waar het onderlinge vertrouwen kan ontstaan. De (in)formateur geeft sturing aan de gesprekken en filtert de informatie die tot hem komt. Op basis van de informatie wordt een advies uitgebracht over een coalitie die in de ogen van de (in)formateur het meest voor de hand ligt, veelal in de vorm van een (in)formatieverslag of bijeenkomst met de gemeenteraad. Gedurende het proces maakt de (in)formateur de nodige afwegingen en sluit daardoor bijvoorbeeld partijen uit of draagt ze juist voor als coalitiepartner.

4.7 De omvang van het (in)formateurschap

De helft van de externe (in)formateurs heeft tussen de 40 en 80 uur aan het werk besteed. Het is niet zo dat hoe groter de gemeente, hoe meer uren er zijn besteed (zie figuur 1). Zo bleek dat vrijwel alle (in)formateurs die meer dan 120 uur hebben besteed aan hun werkzaamheden, actief waren in gemeenten met een inwonersaantal tussen de 20.000 en 50.000. En in gemeenten met 50.000-100.000 inwoners heeft maar 12% meer dan 80 uur aan het (in)formateurschap besteed. Ten slotte is door 67% van de (in)formateurs die actief zijn geweest in gemeenten met meer dan 100.000 inwoners, minder dan 80 uur aan het (in)formateurschap besteed.

Figuur 1 Tijdsbesteding van de lokale externe (in)formateur (N = 115)

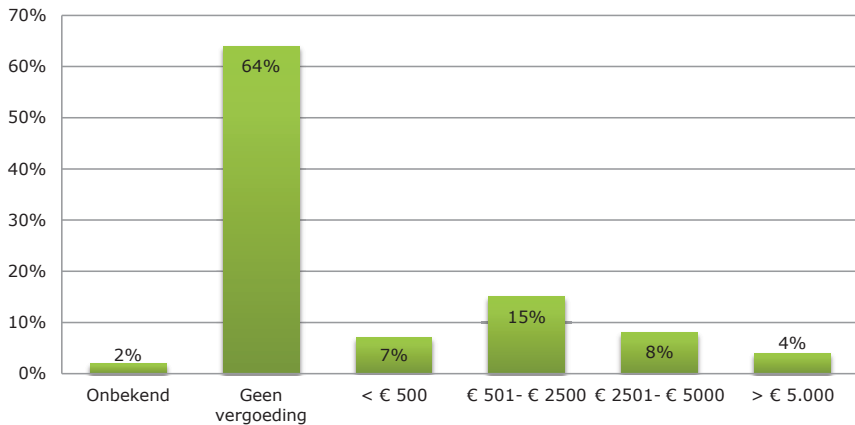
4.8 Geen financiële vergoeding in twee derde van de gevallen

Van de ondervraagde (in)formateurs geeft 64% aan voor de geleverde diensten geen financiële vergoeding te ontvangen (zie figuur 2). Iets meer dan de helft van de (in)formateurs die geen vergoeding hebben ontvangen voor hun werkzaamheden, heeft er 40-80 uur aan besteed, 30% minder dan 40 uur. De overige 17% heeft meer dan 80 uur aan het (in)formateurschap besteed. De helft van de groep (in)formateurs die een vergoeding van meer dan € 2500 heeft ontvangen, heeft tussen de 81-120 uur aan het (in)formateurschap besteed, 29% tussen de 40 en 80 uur en 14% meer dan 120 uur. (In)formateurs die geen vergoeding hebben ontvangen, zijn in 65% van de gevallen actief geweest in een gemeente met minder dan 50.000 inwoners. De grootte van de gemeente blijkt echter geen voorbode te zijn dat er wordt betaald. In 75% van de gemeenten met meer dan 100.000 inwoners heeft de (in)formateur namelijk geen vergoeding ontvangen. In 56% van de gemeenten met 50.000-100.000 inwoners is eveneens geen vergoeding uitgekeerd.

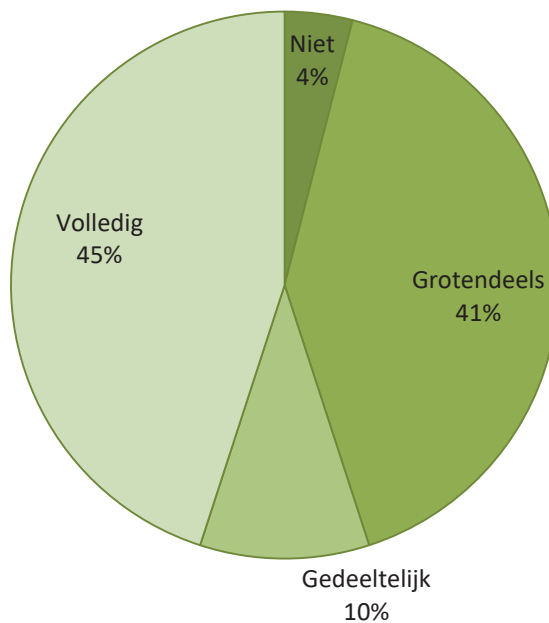
4.9 De resultaten van het lokale externe (in)formatieproces

Er is gevraagd in hoeverre het werk van de (in)formateurs succesvol is geweest. In hoeverre zijn de adviezen en suggesties opgevolgd? Volgens de (in)formateurs zelf zijn ze grotendeels succesvol geweest: 45% van de (in)formateurs geeft te kennen dat hun adviezen en suggesties volledig zijn opgevolgd. Van 41% van de (in)formateurs zijn de adviezen en suggesties grotendeels opgevolgd. Een kleine 10% geeft aan dat hun suggesties gedeeltelijk zijn opgevolgd. In slechts 4% van de

Figuur 2 Financiële vergoeding voor de lokale externe (in)formateur (N = 115)

Figuur 3 In hoeverre zijn de suggesties van de lokale externe (in)formateur naar eigen zeggen opgevolgd (N = 115)

gevallen is de bemiddeling mislukt en zijn de gedane suggesties van de (in)formateur niet opgevolgd, aldus de (in)formateurs zelf. (In)formateurs geven aan dat de gedane suggesties vaak in samenspraak en door intensief overleg met de betrokkenen tot stand zijn gekomen.

5 Slotbeschouwing en discussie

Veel gemeenten kiezen na de verkiezingen voor een lokale externe (in)formateur. Er is echter nog weinig over dit fenomeen bekend. In dit verkennend onderzoek hebben we daarom inzicht proberen te verschaffen in de rol van een lokale externe (in)formateur bij de totstandkoming van een coalitie en college en in hoeverre dit een bijdrage levert aan de lokale democratie. Om lokale externe (in)formateur te worden moet je wachten tot je ervoor gevraagd wordt. Je kunt er niet (of nauwelijks) voor solliciteren. En aangezien veel (in)formateurs vroeger raads-lid, wethouder en/of burgemeester zijn geweest, verbaast het dan ook niet dat ze geen afwijkend profiel hebben van de invulling van deze functies. Net als raads-leden, wethouders en burgemeesters zijn ook (in)formateurs doorgaans man (89%), hoogopgeleid (98%) en tussen de 50 en 70 jaar oud. De belangrijkste redenen om een (in)formateur aan te stellen zijn een verkiezingsuitslag die dicht bij elkaar ligt en verstoorde persoonlijke verhoudingen. Betrokkenen willen onafhankelijkheid creëren zodat gesprekken in alle objectiviteit, openheid, vertrouwelijkheid en zakelijkheid kunnen worden gevoerd. Het (in)formateurschap is vooral een procesbegeleidende functie. Onafhankelijkheid, objectiviteit, ervaring in het onderhandelingsproces en bekend zijn met de (lokale) politieke context zijn voor betrokkenen belangrijke kenmerken waar (in)formateurs aan moeten voldoen.

De 'klus' van (in)formateurs houdt in dat ze het coalitie- en collegevormingsproces onpartijdig begeleiden en met een onafhankelijk en objectief advies komen over een coalitie die kan rekenen op breed draagvlak in de raad en die recht doet aan de verkiezingsuitslag. Enigszins overkoepelend vervult een lokale informateur de volgende drie rollen:

- *Ondersteuner*
De (in)formateur begeleidt het proces van collegevorming als neutrale en objectieve procesbegeleider. Hij is de katalysator die het proces in goede banen leidt. De (in)formateur is een procesregisseur en laat de inhoud over aan de betrokken partijen.
- *Verbinder*
De (in)formateur brengt als verbinder partijen die door verschillende standpunten ver van elkaar staan, met elkaar in gesprek. De (in)formateur zoekt naar overeenkomsten tussen partijen en probeert partijen bij elkaar te brengen als 'bruggenbouwer'.
- *Adviseur*
In deze rol adviseert de (in)formateur, op basis van kennis en ervaring, betrokkenen gedurende het collegevormingsproces, bijvoorbeeld over te nemen besluiten en oplossingsrichtingen. Als adviseur bekend de (in)formateur kleur en doet hij concrete suggesties.

Wat is ten slotte de bijdrage van de lokale externe (in)formateur aan de lokale democratie? De externe lokale (in)formateur kan een bijdrage leveren aan een stabiel en goed functionerend college. In gesprekken met een externe (in)formateur kunnen betrokkenen vrijer spreken, waardoor een externe (in)formateur beter in

staat wordt geacht objectief de mogelijkheden op een rij te zetten. Hierdoor krijgt de externe (in)formateur een goed beeld van welke partijen het beste bij elkaar passen en wat heikele punten kunnen zijn in de samenwerking. Dit kan een positieve bijdrage leveren aan de duurzaamheid van een nieuw college en (zo) aan de kwaliteit van de lokale democratie. Anderzijds zijn er ook aspecten van het informateurschap die specifieke vragen oproepen. Onafhankelijkheid en objectiviteit zijn volgens betrokkenen belangrijke aspecten van het informateurschap. Maar dat kan op gespannen voet staan met de eveneens vaak gewenste betrokkenheid en partijpolitieke ervaring. 'De rol van politieke verkenners kan maar het beste worden gespeeld door ervaren politici die meer weten van gevoeligheden, oude rancunes en nieuw sfeerbederf dan van wat de stad nodig heeft', aldus Van den Berg (2018). Toch is maar 43% van de lokale externe (in)formateurs geboren, opgegroeid, woonachtig en/of werkzaam (geweest) in de gemeente waar hij of zij de rol vervult. Als we dat terrein uitbreiden tot de regio, is dat 67%.

Politieke ervaring (en connecties) spelen eveneens een belangrijke rol. Ten tijde van het (in)formateurschap was 89% van de ondervraagde (in)formateurs lid van een politieke partij – 60% was lid van dezelfde partij als de persoon die hem of haar voor het (in)formateurschap benaderde. Ook uit de overige (demografische) kenmerken blijkt dat lokale externe (in)formateurs doorgaans tot een kleine aan de lokale politiek verwante groep behoren. Daar zijn goede redenen voor te geven – kennis en ervaring – maar dit versterkt mogelijk ook het beeld dat veel inwoners hebben van de (lokale) politiek als een in zichzelf gekeerd en op afstand van de (rest van de) samenleving staand systeem (Van Ostaijen, 2018). De resultaten geven bovendien aanleiding te constateren dat een lokale externe (in)formateur meer is dan een symboolfiguur. Zo geeft bijna 40% van de geënquêteerde lokale (in)formateurs aan dat ze partijen hebben uitgesloten als coalitiepartner en een ruime meerderheid geeft vervolgens aan dat hun suggesties (grotendeels) door de lokale politici zijn opgevolgd. Dat maakt het van belang om de achtergronden en het functioneren van lokale externe (in)formateurs kritisch te (blijven) volgen. Met dit artikel hebben we daarvoor een eerste aanzet gedaan.

Literatuur

- ANP, *Collegevorming gaat langzamer*, 17 mei 2018, gevonden op: www.rd.nl/vandaag/binnenland/collegevorming-gaat-langzamer-1.1488072.
- Ansolabehere, S., J.M. Snyder jr., A.B. Strauss & M.M. Ting, 'Voting weights and formateur advantages in the formation of coalition governments', *American Journal of Political Science*, 2005/3, p. 550-563.
- Bäck, H., 'Intra-party politics and coalition formation', *Party Politics*, 2008/1, p. 71-89.
- Bäck, H. & P. Dumont, 'Making the first move. A two-stage analysis of the role of formateurs in parliamentary government formation', *Public Choice*, 2008/135, p. 353-373.
- Berg, J.T.J. van den, *Formaties in gemeenten. Meer cultuurverschil dan politieke conflict*, column op de website van het Montesquieu Instituut, 30 april 2018, gevonden op www.montesquieu-instituut.nl/9353000/1/j9vvy72dlowskug/vkntdfc7d3e9.

- Binnenlands Bestuur, 'Lastige rol burgemeester bij collegevorming', 16 augustus 2013, gevonden op www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/opinie/columns/lastige-rol-burgemeester-bij-collegevorming.9119417.lynkx.
- Binnenlands Bestuur, 'Regenten lastig van pluche te krijgen', 9 april 2014, gevonden op www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/regenten-lastig-van-pluche-te-krijgen.9273140.lynkx.
- Binnenlands bestuur, 'Versplintering vertraagt vorming coalities amper', 23 februari 2019, gevonden op www.binnenlandsbestuur.nl/bestuur-en-organisatie/nieuws/versplintering-vertraagt-vorming-coalities-amper.9609004.lynkx.
- Boogaard, G., 'Van afspiegelingscolleges naar procescolleges. Decentrale coalitievorming in 2014', *Tijdschrift voor Constitutioneel Recht*, 2015/2, p. 330-344.
- Denters, S.A.H., 'Collegevorming in Overijsselse gemeenten. Proces, rolverdeling en resultaten', *Bestuurswetenschappen*, 2010/2, p. 86-99.
- Denters, S.A.H., 'Collegevorming. Informateurs, formateurs en de rol van de bestuurlijke driehoek', 2015, gevonden op www.raadslid.nu/content/raad-start-collegevorming-met-informateur-van-buiten.
- Diermeier, D. & A. Merlo, 'An empirical investigation of coalitional bargaining procedures', *Journal of Public Economics*, 2004/3-4, p. 783-797.
- Klijnsma, M.H., 'Collegevorming en collegeprogramma in gedualiseerde verhoudingen', *Bestuurskunde*, 2002/2, p. 50-57.
- Korsten, A.F.A., 'De lokale formateur bij bestuurlijke coalitievorming', W. Derksen (ed.), *Politiek voor bestuurders*, Den Haag: 1998, p. 87-101.
- Korsten, A.F.A., *Tips voor de lokale (in)formateur*, 2018a, gevonden op www.arnokorsten.nl/PDF/Politiek%20en%20democratie/Tips%20voor%20de%20lokale%20informateur%20en%20formateur.pdf.
- Korsten, A., *De kunst van het formeren. Wat doet een lokale (in)formateur?*, 2018b, gevonden op www.arnokorsten.nl/PDF/Gemeente/Wat%20doet%20een%20informateur.pdf.
- Müller, W.C. & K. Strøm, 'Coalition governance in Western Europe. An introduction', W.C. Müller & K. Strøm (eds.), *Coalition governments in Western Europe*, Oxford: 2000, p. 1-31.
- NRC Handelsblad, *Wie wordt de informateur en wat doet hij?*, 28 maart 2018, gevonden op www.nrc.nl/nieuws/2018/03/28/wie-wordt-de-informateur-en-wat-doet-hij-a1597529.
- Ostaaijen, J.J.C. van, *Bevlogen en begrensd. Een onderzoek naar de gemeenteraadsverkiezingen van 2014*, Tilburg: 2014a.
- Ostaaijen, J.J.C. van, 'Hoe word je wethouder? Een onderzoek naar de transparantie en het democratisch gehalte van de wethoudersvoordracht', *Bestuurswetenschappen*, 2014b/2, p. 68-86.
- Ostaaijen, J.J.C. van, *Tussen eerste overheid en tweederangsdemocratie. Het functioneren van de lokale democratie in Nederland*, Den Haag: 2018.
- Rosema, M. & M.M. Boedeltje, *Gemeenteraadsverkiezingen 2010. Een blik achter de schermen*, Universiteit Twente, Enschede: 2011.
- Raad voor het openbaar bestuur, *Nieuwe politiek, nieuwe akkoorden*, Den Haag: 2018.
- Schaap, L., *Lokaal bestuur*, Dordrecht: 2015.
- Tops, P.W., *Afspiegeling en afspraak. Coalitietheorie en collegevorming in Nederlandse gemeenten (1946-1986)*, proefschrift Universiteit Leiden, Den Haag: 1990.
- Trouw, *Informateurs moeten lokale coalities smeden*, 26 maart 2010, gevonden op <https://www.trouw.nl/home/informateurs-moeten-lokale-coalities-smeden~a4dda3df/>.
- VNG Magazine, 'Griffiers: meer externe informateurs', *VNG Magazine*, 2014.

Wagenaar, C.C.L. & J.J.C. van Ostaaijen, *Achter de schermen bij de lokale verkiezingen van 2018*, Tilburg University, Tilburg: 2018.

Winkelmolen, D., *De externe lokale (in)formateur. Exploratief onderzoek naar de achtergrond van de externe lokale (in)formateur en de rol van deze persoon bij collegevorming*, master-scriptie opleiding Bestuurskunde, Tilburg University, Tilburg: 2017.

Bijlage: Digitale enquête

Deel 1: Algemene informatie

- 1 Geslacht
- 2 Geboortejaar
- 3 Wat is uw hoogst genoten opleiding?
- 4 Wat was uw beroep/functie gedurende uw (in)formateurschap in 2014?
- 5 Hoeveel nevenfuncties bekleedde u uit op het moment van (in)formateurschap in 2014?
- 6 Welke nevenfuncties bekleedde u op het moment van (in)formateurschap in 2014? (Er zijn meerdere antwoorden mogelijk: Bestuurslid vereniging/stichting; Commissielid bij vereniging/stichting; Lid Comité van Aanbeveling; Lid Raad van Advies; Lid Raad van Commissarissen; Lid Raad van Toezicht; Lid Rekenkamer of rekenkamercommissie; Penningmeester vereniging/stichting; Secretaris vereniging/stichting; Voorzitter vereniging, stichting, comité en/of raad; Anders, namelijk: ...; Geen nevenfuncties)

Deel 2: (In)formateurschap

- 1 Welke functies heeft u vervuld gedurende uw (in)formateurschap (Informateur; Formateur; Beide)
- 2 Door wie bent u gevraagd voor het (in)formateurschap van 2014? (Er zijn meerdere antwoorden mogelijk: Fractievoorzitter grootste partij; Fractievoorzitter andere partij; Gemeentesecretaris; Griffier; Burgemeester; Ik heb mijzelf aangeboden bij de gemeente; Anders, namelijk ...)
- 3 Op welke manier bent u betrokken (geweest) bij de gemeente waar u in 2014 (in)formateur bent geweest? (Er zijn meerdere antwoorden mogelijk: Geboren, opgegroeid of woonachtig (geweest); In het verleden werkzaam geweest binnen gemeente, namelijk als: ...; Anders, namelijk: ...; Geen betrokkenheid)
- 4 Heeft u in 2014 voor het eerst de rol van (in)formateur vervuld? (Ja (ga naar vraag 6); Nee)
- 5 Hoe vaak bent u vóór 2014 actief geweest als lokale (in)formateur?
- 6 Welke opdracht heeft u meegekregen als externe (in)formateur in 2014?
- 7 Welke van de onderstaande werkzaamheden heeft u uitgevoerd als (in)formateur in 2014? (Er zijn meerdere antwoorden mogelijk: Organiseren van vergaderingen; Borgen van het ordelijk verloop van besprekingen; Discussiëren met betrokkenen ter bevordering van de inhoudelijke toenadering tussen partijen; Betrekkingen met de ambtelijke organisatie onderhouden; Voortgang van de besprekingen delen met de burgemeester; Partijen voordragen als coalitiepartner; Partijen uitsluiten als coalitiepartner; Inhoudelijk advies)

geven m.b.t. het collegeprogramma; Advies geven over de inhoud en samenstelling van portefeuilles; Personen voordragen als wethouder; Personen uitsluiten voor het wethouderschap)

- 8 Welke andere werkzaamheden heeft u verricht die niet aan bod zijn gekomen in de vorige vraag?
- 9 In hoeverre zijn uw suggesties opgevolgd?
- 10 Hoeveel bedroeg de financiële vergoeding voor het (in)formateurschap in 2014? (< € 500; € 501- € 2500; € 2501- € 5000; > € 5.000; Zeg ik liever niet; Ik heb geen financiële vergoeding ontvangen)
- 11 Van wie heeft u de financiële vergoeding ontvangen?
- 12 Hoeveel uren heeft u besteed aan het (in)formateurschap in 2014? (< 40 uur; 40-80 uur; 81-120 uur; > 120 uur)

Deel 3: Politieke achtergrond

- 1 Was u ten tijde van het (in)formateurschap in 2014 lid van een politieke partij? (Ja; Nee (naar vraag 3))
- 2 Van welke politieke partij was u lid ten tijde van uw(in)formateurschap van 2014?
- 3 Welke van de onderstaande functie(s) heeft u bekleed vóór 2014? (Er zijn meerdere antwoorden mogelijk: Burgemeester; Wethouder; Gemeenteraadslid; Commissielid; Gemeentesecretaris; Raadsgriffier; Lid Provinciale Staten; Gedeputeerde; Statengriffier; Lid Eerste Kamer; Lid Tweede Kamer; Dijkgraaf; Lid Algemeen Bestuur waterschap; Hoogheemraad; Bestuursfunctie politieke partij; Ambtenaar gemeente; Ambtenaar provincie; Ambtenaar rijk; Geen van bovenstaande)